

Food and Agriculture Organization
of the United Nations

Особливості впровадження загальних вимог законодавства щодо благополуччя тварин у господарствах з утримання сільськогосподарської птиці

Vitalii Bashynskyi international expert FAO of veterinary and
biosecurity.

2026

Благополуччя тварин важливе для людини, країни та доведення зрілості суспільства та людяності.

Благополуччя тварин означає, що тварина перебуває у стані, коли вона здорова, має комфортні умови, достатньо їжі та води, відчуває себе в безпеці, може вести природну поведінку, і не страждає від болю, страху, чи виснаження. Це також включає в себе забезпечення позитивних емоцій, таких як задоволення, грайливість, і зацікавленість.

ЧОМУ ЗДОРОВ'Я ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТВАРИН ВАЖЛИВЕ ДЛЯ ЛЮДИНИ?

Своєчасна діагностика/
лікування хвороб тварин

Своєчасне щеплення тварин

Правильне та помірковане
використання антимікробних та
протипаразитарних ветпрепаратів
(відповідно до настанов / під наглядом ветеринара)
та дотримання періодів очікування
виведення залишків ветпрепаратів із
організму тварини

Вирощування, утримання,
транспортування тварин у
благополучних умовах

Гуманний забій

Безпечні корми

Запобігання:

- зоонозам (хворобам, що спільні для тварин і людей);
- потраплянню патогенів у харчовий ланцюг «від лану – до столу»

Запобігання розвитку стійкості
бактерій до цих засобів

Відсутність залишків ветеринарних
препаратів у харчових продуктах
тваринного походження

Збільшення приросту; збільшення надоїв;
покращення якості м'яса

Покращення якості м'яса
(менший стрес у тварини – вища якість м'яса)

Важлива умова для безпечності харчових
продуктів тваринного походження
*(напр., відсутність залишків засобів захисту
рослин (пестицидів), солей важких металів)*

Директива Ради 98/58/ЄС
щодо захисту тварин, які утримуються
для сільськогосподарських цілей

Директива Ради 2007/43/ЄС
що встановлює мінімальні правила
захисту курей, які утримуються для
виробництва м'яса

Директива Ради 1999/74/ЄС
що встановлює мінімальні стандарти
захисту курей-несучок

Директива Ради 2008/119/ЄС
що встановлює мінімальні стандарти
захисту телят

Директива Ради 2008/120/ЄС
що встановлює мінімальні стандарти
захисту свиней

МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

НАКАЗ

08.02.2021 № 224

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 лютого 2021 р.
за № 206/35828

Про затвердження Вимог до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання

Відповідно до [абзацу одинадцятого](#) частини першої статті 3 Закону України «Про ветеринарну медицину», пункту 64 [Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV \(Санітарні та фітосанітарні заходи\) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони](#), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 228, пунктів 308, 309, 311 і 313 [Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106, [пункту 9](#) Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 459 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 року № 838), НАКАЗУЮ:

1. Затвердити такі, що додаються:

[Загальні вимоги до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання;](#)

[Вимоги до благополуччя бройлерів під час їх утримання;](#)

[Вимоги до благополуччя курей-несучок під час їх утримання;](#)

[Вимоги до благополуччя свиней під час їх утримання;](#)

[Вимоги до благополуччя телят під час їх утримання.](#)

Вимоги до благополуччя тварин набули чинності 1 січня 2026 року

- Інфографіка та посилання на нормативні документи доступні за посиланням: [тут](#), або...

НАКАЗ
Мінекономіки
від 08.02.2021 № 224

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ВИМОГ ДО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ТВАРИН ПІД ЧАС ЇХ УТРИМАННЯ

НАКАЗОМ ЗАТВЕРДЖЕНІ:

✓ загальні вимоги до благополуччя сільськогосподарських тварин під час їх утримання

01.01.2026*

ДАТА
ВВЕДЕННЯ
В ДІЮ

*або через рік після
скасування воєнного стану

✓ специфічні вимоги до благополуччя під час утримання таких сільськогосподарських тварин:

бройлери

кури-несучки

свині

телята

> 350

бройлерів

> 350

курей-несучок

> 15 свиней

> 10 телят

До тварин щодо яких немає додаткових, специфічних вимог застосовуються виключно загальні вимоги.

Але до тварин, які мають врегульовані специфічні вимоги загальні вимоги застосовуються також, як базові!

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН ПІД ЧАС ЇХ УТРИМАННЯ:

✓ власники і утримувачі відповідають за утримання і благополуччя сільськогосподарських тварин, не повинні завдавати їм невинного болю, страждань або травм

✓ догляд за тваринами має здійснювати достатня кількість кваліфікованого персоналу, який володіє відповідними знаннями, навичками роботи з тваринами та професійною компетентністю

✓ власники/утримувачі тварин та персонал, який доглядає за тваринами, мають забезпечувати:

простір, що задовольняє фізіологічні/етологічні потреби тварин та свободу їх пересування

використання матеріалів для будівництва приміщень та обладнання, які не завдають тваринам шкоди та/або травмують їх

захист від несприятливих погодних умов, хижаків, а також від інших ризиків

належне освітлення в тваринницьких приміщеннях (природне чи штучне)

належну вентиляцію та роботу сигналізації, що сповістиме про відмову системи примусової вентиляції

перевірку автоматизованого або механічного обладнання не менш як один раз на добу

повноцінний та збалансований раціон відповідно до віку і виду тварин

доступ тварин до незабруднених кормів і води з інтервалами, що відповідають їх фізіологічним потребам

спосіб годування та напування, який не завдає непотрібних страждань і не травмує тварин

огляд тварин не менш як один раз на добу або з інтервалами, що є достатніми для уникнення і запобігання будь-яким стражданням

належний догляд та/або лікування дозволеними ветеринарними засобами тварин, які проявляють симптоми та/або ознаки хвороби, та/або отримали травму

введення електронного та/або паперового обліку відомостей про лікування тварин, у тому числі про застосування ветеринарних лікарських засобів (період і кількість), а також про кількість загиблих сільськогосподарських тварин, виявлених під час кожного огляду:

зберігають 3 роки

доступні інспектору під час заходу державного контролю або на його запит

Мікроклімат і умови в пташнику

Вентиляція і газу

Пташник повинен забезпечувати:

- належну вентиляцію
- контроль концентрації:
- аміаку (NH₃) не більше 20 ppb
- CO₂ 3000 ppb
- підтримання відповідної температури і вологості.

Освітлення

- достатній рівень освітлення для активності птиці
- обов'язковий період темряви (відпочинку)

Підстилка

- підлога повинна бути покрита сухою, пухкою підстилкою (тирса, солома тощо)

Годівля і водопостачання

Відповідно до законодавства ЄС:

- птиця повинна мати постійний доступ до питної води
- корм має бути доступним у достатній кількості
- обладнання (годівниці, напувалки) повинно бути спроєктоване так, щоб мінімізувати конкуренцію і травмування

Кваліфікація персоналу

Особи, що доглядають птицю, повинні:

- мати сертифіковане навчання щодо благополуччя тварин
- знати ознаки стресу, хвороб і травм

Контроль здоров'я та інспекції

Відповідно до законодавства ЄС власник має:

- оглядати птицю не менше двох разів на день
 - негайно лікувати або евтаназувати тяжкохворих або травмованих тварин
- Також ведеться документація:
- рівень смертності
 - продуктивність
 - використання ветеринарних лікарських засобів

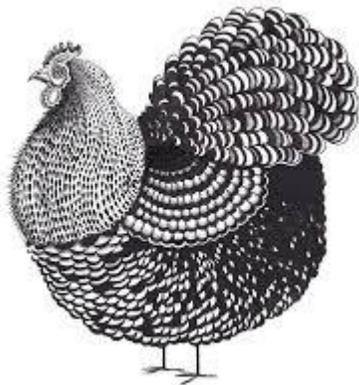
Обмеження болісних процедур

Законодавство ЄС передбачає:

- заборону хірургічних процедур, які не мають лікувальної мети
- деякі процедури (наприклад, підрізання дзьоба) допускаються лише у виняткових випадках

Параметри що базуються на зовнішньому вигляді та поведінці птиці

ЄС використовує індикатори благополуччя, наприклад:

- *рівень смертності*
- *кульгавість*
- *ураження лап або підгрудку (пододерматити або опіки)*
- *стан пір'я та рівень оперення*

Ці показники застосовуються під час перевірок ферм і на бойнях.

ІНДИКИ

Індики вимоги благополуччя

- ❖ Для індиків (*Meleagris gallopavo*) в ЄС немає окремої обов'язкової директиви, як для бройлерів чи курей-несучок. Тому їх благополуччя юридично регулюється загальною директивою про тварин на фермах — Council Directive 98/58/EC. Проте багато країн ЄС мають національні рекомендації та галузеві стандарти, які деталізують вимоги до утримання індиків

Щільність посадки (space allowance)

Вимоги до площі для індиків зазвичай жорсткіші, ніж для курей, через їх більшу масу.

Приклади рекомендацій:

- приблизно **0,49 м²** на індику масою **7 кг**
- приблизно **0,82 м²** на індику масою **25 кг**

Такі показники дозволяють птиці виконувати природну поведінку: розправляти крила, рухатися, пилитися в підстилці.

У деяких національних рекомендаціях (наприклад, системи Classyfarm в Італії):

- самці — **до 60 кг/м²**
- самки — **до 56 кг/м²**.

Якість повітря (аміак і CO₂)

У більшості національних рекомендацій встановлюються орієнтовні межі:

Показник	Рекомендований максимум
Аміак (NH ₃)	10–20 ppm
CO ₂	до 3000 ppm

Наприклад:

- у Німеччині для індиків **NH₃ ≤ 20 ppm**
- у деяких системах оцінки благополуччя — **NH₃ ≤ 10 ppm і CO₂ ≤ 2000 ppm.**

Також рекомендується інтенсивний повітрообмін — **5–7 м³ повітря/кг живої маси за годину.**

Підстилка

Для індиків підстилка має критичне значення.

Основні вимоги:

- *суха, пухка структура*
- *вологість менше **35–40 %***
- *регулярне оновлення або підсипання*

Погана підстилка викликає:

- *дерматити лап, або опіки підгрудка*
- *кульгавість*
- *ураження грудної частини*

Температурний режим

Нормування температури сильно залежить від віку індиків.

Приклад рекомендацій:

Вік	Температура
перший тиждень	35–37 °C
5-й тиждень	~ 22 °C
період відгодівлі	16–17 °C

- ❖ *Різкі коливання температури небезпечні, особливо для молодняку.*

Освітлення

Вимоги зазвичай включають:

- мінімум **10 lux** освітленості
- стабільний світло-темно цикл
- уникнення надмірної яскравості (щоб зменшити агресію)

Обмеження болісних процедур

У багатьох країнах ЄС рекомендують відмовлятися від рутинних процедур, таких як:

- обрізання дзьоба
- видалення «снуду» (шкірної складки на голові)
- обрізання пальців

Поведінкове збагачення (environmental enrichment)

Для індиків це дуже важливо, оскільки вони схильні до:

- канібалізму
- агресії

Рекомендуються:

- солом'яні тюки
- платформи або підвищення
- матеріали для клювання (блискучі та хрускі)
- укриття або візуальні бар'єри

Годівля та вода

Національні стандарти вимагають:

- безперервного доступу до води і корму
- уникнення обмеження корму, особливо у племінних індиків

Для новонароджених індичат:

- доступ до корму і води **не пізніше ніж через 48 год** після вилуплення

❖ Висновок:

Через відсутність спеціальної директиви ЄС для індиків їх благополуччя регулюється загальною директивою, але на практиці застосовуються національні стандарти та рекомендації, які передбачають:

- ❖ більшу площу утримання, ніж у курей
- ❖ аміак не більше 10–20 ppm
- ❖ CO₂ не більше 2000–3000 ppm
- ❖ суху підстилку (<40 % вологості)
- ❖ освітлення ≥ 10 lux
- ❖ збагачення середовища і мінімізацію болісних процедур

Основні індикатори благополуччя (animal-based indicators)

Під час перевірок ферм оцінюють:

- кульгавість
- дерматит лап, опіки підгрудка
- пошкодження оперення
- травми
- смертність

Качки та гуси

- ❖ На відміну від деяких інших видів птиці, у ЄС немає спеціальної директиви, присвяченої саме качкам і гусям. Їх благополуччя регулюється переважно загальним законодавством.
- ✓ Це означає, що детальні стандарти часто встановлюються на національному рівні державами-членами.
- ❖ Країни можуть приймати жорсткіші правила, ніж мінімальні вимоги ЄС, що і призвело до появи різних національних рекомендацій і кодексів практики.
- ❖ Важливою основою для багатьох національних стандартів є наукові оцінки European Food Safety Authority (EFSA).

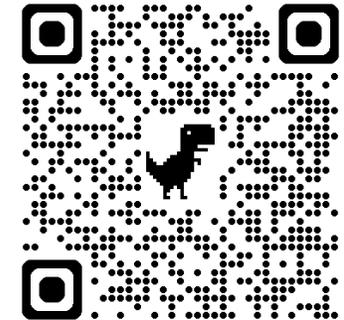

Основні рекомендації EFSA (2023)

- ✓ уникати кліткових систем для качок і гусей;
- ✓ забезпечити більше простору та тривимірний простір для руху;
- ✓ надавати доступ до відкритої води (для купання або хоча б занурення голови);
- ✓ використовувати підстилку на твердих підлогах;
- ✓ забезпечувати гнізда та матеріали для гніздування;
- ✓ дозволяти природну поведінку (купання, пошук корму, соціальна взаємодія).

Також визначені ключові ризики для благополуччя:

- ✓ обмеження руху
- ✓ травми та кульгавість
- ✓ соціальний стрес
- ✓ неможливість здійснювати природну поведінку.

Приклади національних настанов у країнах ЄС

DK Данія [Management guide for organic production of ducks and geese](#)

Ключові вимоги:

- ✓ доступ до відкритого вигулу щонайменше третину життя;
- ✓ **мінімум 15 м² зовнішнього простору на гуску;**
- ✓ обов'язкова наявність водойми (ставок, струмок або басейн);
- ✓ система напування повинна дозволяти повністю занурювати голову.

Ці рекомендації пов'язані з правилами органічного виробництва ЄС.

DE Німеччина Animal Welfare Act (Tierschutzgesetz)

Типові положення:

- ✓ доступ до води для поведінки, пов'язаної з купанням;
- ✓ мінімальні щільності посадки;
- ✓ заборона систем, що обмежують природні рухи;
- ✓ вимоги до кваліфікації персоналу, що працює з птицею.

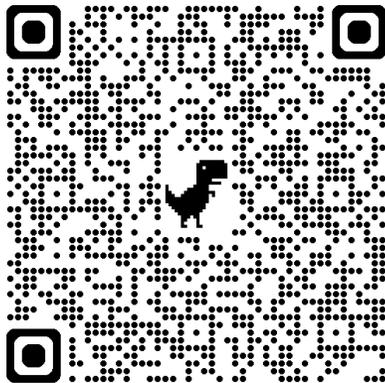
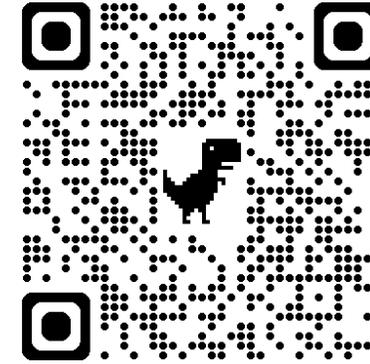
Рекомендації Ради Європи щодо гусей

Основні положення вимог Ради Європи :

Ключові вимоги:

- ✓ *регулярний огляд стада (щонайменше раз на день);*
- ✓ *персонал має бути навчений розпізнавати ознаки погіршення здоров'я;*
- ✓ *групи не повинні бути занадто великими;*
- ✓ *забезпечення умов, що відповідають біологічним потребам виду.*

Основні проблеми благополуччя качок і гусей у ЄС

Типові положення:

- ✓ *кліткові системи*
- ✓ *обмеження руху*
- ✓ *недостатній доступ до води*
- ✓ *травми лап і оперення*
- ✓ *практики відгодівлі для foie gras*

Ці ознаки визначаються як найбільші ризики для благополуччя цих видів.

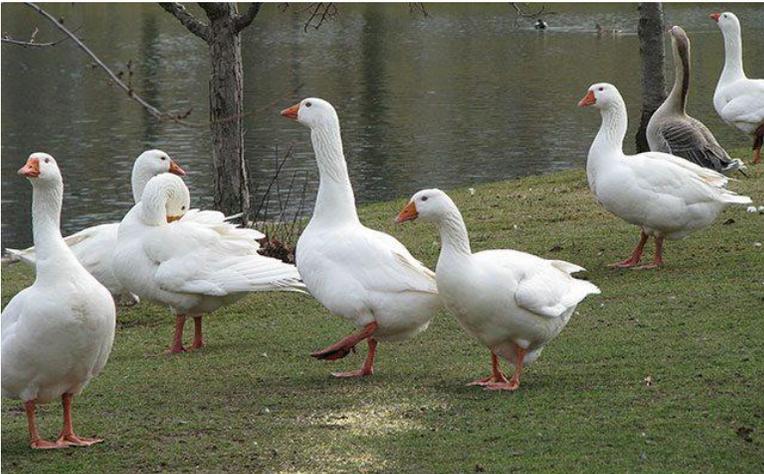
Приклади

! Приклад системи з доступом до вигулу та водойми

Типові характеристики:

- ✓ доступ до відкритого вигулу
- ✓ природна або штучна водойма для купання
- ✓ можливість пошуку корму на траві

Такі системи вважаються значно кращими для благополуччя, оскільки водоплавні птахи можуть виконувати природну поведінку — купання, чищення пір'я, соціальні взаємодії.

! Приклад інтенсивної системи утримання

Основні проблеми благополуччя в таких системах:

- ✓ обмеження руху
- ✓ висока щільність посадки
- ✓ іноді відсутність доступу до відкритої води.

Саме тому наукові рекомендації EFSA радять:

- ✓ більше простору
- ✓ підстилку на твердій підлозі
- ✓ водні джерела для купання або занурення голови.

Приклад поведінки качок у системах з кращим благополуччя

У таких умовах птахи можуть:

Типові характеристики поведінки у найкращих умовах:

- ✓ купатися
- ✓ чистити пір'я
- ✓ охолоджувати тіло
- ✓ взаємодіяти в групі.

Ці поведінки є ключовими індикаторами благополуччя.

❖ **Висновок:**

У ЄС благополуччя качок і гусей регулюється загальними нормами, але конкретні стандарти часто визначаються національними настановами або галузевими кодексами. Вони базуються на наукових рекомендаціях EFSA та міжнародних рекомендаціях Ради Європи.

Перепели

Благополуччя перепелів (*Coturnix japonica*) в аграрному виробництві ЄС

Національні настанови охоплюють три категорії тварин:

- ✓ *племінні перепели;*
- ✓ *перепели-несучки;*
- ✓ *перепели на м'ясо.*

EFSA ідентифікувала три основні типи систем утримання:

- ❖ *Кліткові системи*
- ✓ *індивідуальні*
- ✓ *парні*
- ✓ *групові клітки*
- ❖ *Системи на підлозі (floor systems)*
- ❖ *Вольєрні або безкліткові системи*

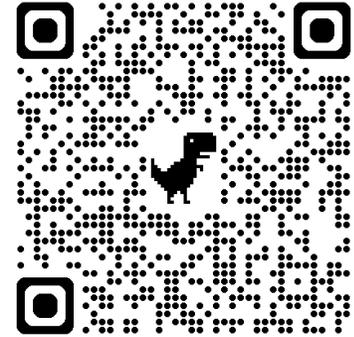
EFSA дійшла висновку, що кліткові системи пов'язані з найбільшими ризиками для благополуччя.

Основні показники благополуччя

EFSA визначила 8 ключових негативних наслідків для благополуччя:

- ✓ обмеження руху
- ✓ груповий стрес
- ✓ неможливість виконувати комфортну поведінку
- ✓ пошкодження шкіри та пір'я
- ✓ кісткові травми
- ✓ порушення опорно-рухового апарату
- ✓ неможливість дослідницької / кормодобувної поведінки
- ✓ неможливість реалізувати гніздову поведінку

Основні фактори ризику:

- ✓ надмірна щільність посадки
- ✓ відсутність підстилки
- ✓ відсутність місць для пилових ванн
- ✓ недостатня висота приміщення
- ✓ агресія між самцями
- ✓ відсутність укриттів.

Рекомендовані параметри утримання

Базові Рекомендації Ради Європи:

- ✓ *перепели повинні утримуватися у групах*
- ✓ *співвідношення самців до самок приблизно 1:4*
- ✓ *необхідні субстрати для клювання, копання та пилових ванн*
- ✓ *також рекомендується утримання у вольєрах або загонах, а не у клітках.*

Простір і висота місця утримання:

- ✓ *висота приміщення \approx 150 см, щоб птахи могли стрибати без травм;*
- ✓ *достатній простір для вертикальної реакції при переляку.*

Це важливо, оскільки перепели мають рефлекс вертикального зльоту ("flush flight response").

Підлога і підстилка:

Суцільна підлога з пухкою підстилкою підстилка повинна бути:

- ✓ *сухою*
- ✓ *розсипчастою*
- ✓ *без патогенних збудників.*

Такі системи краще дозволяють:

- ✓ *пошук корму*
- ✓ *пилові ванни*
- ✓ *комфортну поведінку.*

Рекомендовані параметри утримання

Гнізда:

- ✓ *Перепели віддають перевагу відкладанню яєць у закритих місцях*
- ✓ *використовують гнізда, якщо вони надані.*

Екологічне збагачення:

- ✓ *матеріали для клювання*
- ✓ *укриття*
- ✓ *субстрат для копання*
- ✓ *маніпулятивні об'єкти.*

Соціальна структура:

- ✓ *перепели не повинні утримуватися поодинці*
- ✓ *важливе співвідношення самець - самка для запобігання агресії.*

Пилові ванни:

- Перепели мають сильну потребу у пилових ваннах, тому рекомендовано:*
- ✓ *ділянки з дрібним субстратом (пісок).*

Сучасні наукові тенденції до змін настанов та вимог

Швейцарські (поза ЄС, але впливові) настанови:

- ✓ утримання мінімум двох птахів
- ✓ підлога з підстилкою на ≥ 50 % площі
- ✓ наявність пилових ванн
- ✓ гнізда для несучок
- ✓ мінімальна площа $\approx 0,5$ м² на 6 перепелів.

Тенденції:

- ✓ зростає перехід до безкліткових систем
Однак стандартизованих нормативів для перепелів у ЄС поки немає

Типові характеристики кліткової системи:

- ✓ металеві або пластикові кліткові батареї
 - ✓ кілька ярусів (3–6)
 - ✓ сітчаста підлога
 - ✓ яйця скочуються на збірну стрічку
 - ✓ автоматичні поїлки і годівниці
- Іноді щільність може становити 80–100 см² на птицю у промислових системах

Порівняння систем утримання перепелів

Дослідження показують, що безкліткові системи можуть зрівнюватися з клітками за продуктивністю з часом, хоча стартова продуктивність нижча.

Показник	Клітки	Безкліткові системи
Продуктивність (початок яйцекладки)	вища	нижча
Конверсія корму	краща	трохи гірша
Благополуччя	гірший	кращий
Реалізація природної поведінки	майже відсутня	повна
Ризик травм	середній	нижчий
Управління фермою	простіше	складніше

Порівняльна таблиця національних стандартів утримання перепелів

Країна	Основні нормативні документи	Щільність посадки	Система утримання	Екологічне збагачення	Особливі вимоги
Німеччина	Закон про захист тварин (TierSchG) та ветеринарні рекомендації федеральних земель	приблизно 4–6 перепелів/м ² (рекомендація ветеринарного експертного висновку)	кліткове утримання вважається несумісним із потребами виду; рекомендуються вольєри або підлогові системи	пилові ванни, укриття, зони відпочинку	потрібна ліцензія на комерційне утримання; групове утримання обов'язкове
Франція	загальний Code Rural + галузеві стандарти (напр. Label Rouge для птиці)	за схемами високого благополуччя приблизно ≤ 11 птахів/м ²	системи з доступом до вигулу або зимового саду	природне освітлення, підстилка, збагачення	органічні та преміальні схеми часто вимагають ≥ 2 м ² зовнішнього простору/птицю
Нідерланди	Wet dieren (Animal Act) + приватні стандарти благополуччя та ветеринарні рекомендації	чітко не визначена законом; застосовуються наукові рекомендації EFSA	перевага безклітковим системам (aviary, floor systems)	обов'язкові субстрати для клювання та пилових ванн	активні схеми сертифікації (Better Life, органічні стандарти)
Данія	Danish Animal Welfare Act + контрольні вимоги до ферм	конкретні норми для перепелів не встановлені	рекомендуються просторі підлогові системи	підстилка, матеріал для копання, укриття	більш суворий державний контроль інспекцій ферм порівняно з мінімальними вимо

Підготовка персоналу, який задіяний у роботі із тваринами

Поводитись із тваринами відповідно до вимог має виключно навчений персонал

Порядок отримання
визначений
Компетентним органом та
доступний за
[посиланням](#):

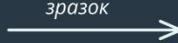
[Оновлена версія тексту
заявки](#) та декларації за
результатами
узгоджувальної наради

ДЕРЖАВНИЙ СЕРТИФІКАТ

про наявність достатніх знань та навичок
щодо дотримання законодавства про
благополуччя сільськогосподарських тварин

ПАКЕТ ДОКУМЕНТІВ

- заява
- письмова декларація
- документ про стаж
*завірена трудова книжка або відомості з
Реєстру застрахованих осіб*
- документ про оплату
*0,03 мінімальної зарплати, чинної на 1
січня року, коли подано заяву*

на підставі досвіду

- ✓ досвід роботи пов'язаний із:
 - утриманням
 - умертвінням
 - транспортуванням
- ✓ тривалість досвіду не менше 1 року
- ✓ досвід отримано до 01.01.2027

Дякуємо за увагу!

Відео –
розширена версія
